

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

БОБРЕНКО РОСТИСЛАВ ВСЕВОЛОДОВИЧ

УДК 378: 013.43:070:036

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ І
РЕДАГУВАННЯ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Переяслав-Хмельницький – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті вищої освіти Національної академії педагогічних наук України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент
ЧОБІТЬКО Микола Григорович,
Український державний університет
фінансів та міжнародної торгівлі,
декан факультету міжнародної економіки
і менеджменту.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ШЕВНЮК Олена Леонідівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри
образотворчого мистецтва;

кандидат педагогічних наук
МУЗИКА Ольга Яношівна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
завідувач кафедри
образотворчого мистецтва.

Захист відбудеться «24» травня 2013 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 27.053.03 у ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» за адресою: 08401, Київська обл., м. Переяслав-Хмельницький, вул. В. Сухомлинського, 30, зал В.О. Сухомлинського.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (08401, Київська обл., м. Переяслав-Хмельницький, вул. В. Сухомлинського, 30).

Автореферат розісланий «24» квітня 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. П. Онищенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У новому характері світових і вітчизняних процесів спостерігається чітка тенденція розширення інформаційного простору та культуровідповідної підготовки майбутнього фахівця. В українській освітньо-нормативній базі (Закон України «Про освіту», «Національна доктрина розвитку освіти України» та ін.), так само, як і в зарубіжній («DeSeCo», «ОЕСР» та ін.), визначено культуротворчий напрям особистості одним із провідних. Реалізація культуровідповідних знань, умінь і навичок в певній галузі діяльності – культурознавча компетентність – дедалі розширює коло своїх послідовників серед педагогів. Ключовим чинником функціонування культурознавчої компетентності є сукупність мов професійної діяльності. Формування культурознавчої компетентності майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування як провідного посередника в культурі комунікації потребує не тільки інтегрованого підходу до вивчення вербальних і невербальних мов, а й звернення особливої уваги на засоби образотворчого мистецтва, що є художньо-естетичним її підґрунтям. З метою підготовки культуровідповідних якостей у майбутнього фахівця у світі широко використовують інтеграцію мистецтва в освітній процес, беручи до уваги потреби ринку. Працедавці сучасної медіа-галузі у вимогах до фахівця з видавничої справи і редагування зауважують художньо-естетичні якості: знання електронних художніх редакторів, здатність виявляти художній смак, уміння розробляти концепцію видання, добирати зображальний матеріал, працювати з автором, – усе це виявляє практичну потребу в професійно орієнтованих методиках формування культурознавчої компетентності в цілому та розвитку художньо-естетичного сприймання зокрема.

Упорядкування компетентностей майбутнього фахівця в культурно-освітньому аспекті здійснили у своїх працях І. Зимня, Г. Кашкорова, А. Кузьмінський, О. Локшина, В. Луговий, Г. Малик, Г. Онкович, Н. Побірченко, І. Стеценко, М. Уіммер, М. Чобітько та ін.

У теоретико-методологічному контексті культуркомпетентність висвітлено в педагогічних працях вітчизняних (О. Гуренко, Л. Маслак, С. Черепанова та ін.) і російських (Т. Гур'янова, О. Кисельова, Н. Конасова, І. Лунюшкіна та ін.) дослідників. Культурознавчу компетентність теоретично узагальнено у філософсько-педагогічних працях іноземних авторів (Б. Бім-Бад, Б. Кононенко, Ю. Рождественський, А. Флієр). Проблематика її набуття розглядалася прямо й опосередковано стосовно до підготовки майбутніх філологів у педагогічних працях К. Вознесенського, Ч. Ліяня, Е. Маркаряна та ін.

Педагогічне осмислення питань формування та розвитку компетентності майбутнього медійника в цілому та культурознавчої компетентності майбутнього редактора зокрема увиразнено у вітчизняних працях Ю. Бережко-Камінської, О. Жирун, А. Козлової, І. Михайлина, В. Різуна, М. Тимошика, І. Чемерис та ін. Розгляду вдосконалення культурознавчої освіти та інтеграції образотворчості в освітньо-виховний процес майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування присвятили свої праці Т. Борко, З. Донець, О. Мельник, С. Фіялка та ін.

Комплекс проблем із розвитку художньо-естетичного сприймання засобами образотворчого мистецтва в педагогічній теорії досліджувався вітчизняними (Х. Джабер, Л. Джигун, І. Зязюн, М. Лещенко, Г. Локарева, О. Музика, О. Олексюк, Л. Побережна, А. Руднева, О. Рудницька, О. Семашко, В. Смікал, М. Стась, Г. Сухорукова, В. Халін, О. Шевнюк, Г. Шевченко) та зарубіжними (Г. Біркхоф, Д. Горбачова, П. Еббс, В. Кандинський, Т. Манро, В. Марацман, С. Пеппер, М. Чафчауні) дослідниками.

Засоби образотворчого мистецтва в художньо-естетичному контексті видавничої справи розглядали у своїх працях Є. Адамов, Б. Валуєнко, С. Іванов, А. Королькова, Е. Кузнєцов, М. Таранов, Б. Черняков, В. Шевченко та ін.

Аналіз наукового доробку дає підстави констатувати, що на сучасному етапі вже накопичено певний досвід щодо застосування образотворчих засобів для розвитку художньо-естетичного сприймання та культуркомпетентностей особистості (загальнокультурна; загальнокультурна літературна; культурна; культурологічна; етнокультурна; крос-культурна; полікультурна т. ін.). Однак формування культурознавчої компетентності майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування засобами образотворчого мистецтва практично не досліджено.

Аналіз джерельної бази досліджуваної проблеми, узагальнення практичного досвіду, а також результати початкової діагностики майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування дали можливість виявити суперечності між:

- сучасним запитом суспільства на культурознавчо компетентних фахівців з видавничої справи і редагування та браком художньо-естетичних дисциплін, навчально-методичної літератури з доцільного використання засобів образотворчого мистецтва при підготовці фахівців з видавничої справи і редагування;

- важливістю розвитку художньо-естетичного сприймання в контексті формування культурознавчої компетентності майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування засобами образотворчого мистецтва та недостатньою дослідженістю цієї проблематики в педагогічній теорії;

- пізнавальними й виховними можливостями засобів образотворчого мистецтва та їх застосуванням у підготовці майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування.

Таким чином, недостатня розробленість проблеми в науковій літературі; потреба суспільства в культурознавчо компетентних фахівцях з видавничої справи і редагування; недостатня методична обґрунтованість влучного застосування образотворчих засобів при підготовці фахівців з видавничої справи і редагування зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Формування культурознавчої компетентності майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування засобами образотворчого мистецтва»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складовою наукових тем відділу теорії та методології гуманітарної освіти «Теоретико-методологічні засади інтеграції змісту гуманітарної освіти у ВНЗ негуманітарного профілю» (номер державної реєстрації 0106U002010) і «Проблеми розвитку гуманітарної освіти у вищих закладах України: зміст, структура, місце у

навчальному процесі» (номер державної реєстрації 0103U000962) Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України.

Тему дисертації затверджено вченою радою Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України (протокол № 2/4-10 від 10.03.2005 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 30.10.2007 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці й експериментальній перевірці ефективності авторської методики розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва.

Задачі дослідження:

1. Здійснити системний аналіз наукової літератури з теми в педагогічній теорії та практиці.

2. Уточнити зміст і структуру понять: «образотворче мистецтво», «засоби образотворчого мистецтва»; сформулювати поняття «культурознавча компетентність майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування», «художньо-естетичне сприймання в майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування».

3. Окреслити методику розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва.

4. Експериментально перевірити ефективність авторської методики розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва та розробити на підставі цього практичні рекомендації.

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування.

Предмет дослідження – формування культурознавчої компетентності майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування засобами образотворчого мистецтва.

Методи дослідження:

- *теоретичні*: системний, термінологічний, моделювання та діяльнісний – для реалізації основних напрямів дослідження; критичний аналіз, індукція, дедукція, порівняння, узагальнення, систематизація, абстрагування – для з'ясування стану досліджуваної проблеми в теоретико-практичних джерелах, виявлення основних методів розвитку художньо-естетичного сприймання в особистості, обґрунтування необхідності такого розвитку в майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування; визначення поняттєво-категоріального апарату, формулювання висновків і рекомендацій; системно-функціональний аналіз – для виявлення професійних компетенцій фахівців з видавничої справи і редагування; структурно-функціональний – для встановлення місця та ролі культурознавчого та художньо-естетичного дисциплінарного забезпечення в підготовці фахівців з видавничої

справи і редагування; моделювання – для чіткого уявлення поетапної реалізації авторської методики в реальних умовах навчального процесу;

- *емпіричні*: діагностичні (анкетування, бесіда) – для виявлення рівня розвитку художньо-естетичного сприймання в досліджуваних студентів; педагогічний експеримент (підготовчий, констатувальний, проектувальний, формувальний і підсумковий) – для перевірки ефективності авторської методики розвитку художньо-естетичного сприймання в досліджуваних студентів.

- *математичної статистики* – для обчислення статистичних показників і встановлення кількісних залежностей між явищами та процесами на констатувальному та підсумковому етапах експерименту.

- *графічні*: таблиці, рисунки та гістограми – для унаочнення ключових об'єктів дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *вперше* обґрунтовано й експериментально перевірено авторську методику розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва, що складається з триєдиної сутності художньо-естетичного сприймання (*мотивація до об'єктів художнього сприймання, художньо-культурна грамотність і художньо-естетичне судження*); логічно-структурних компонентів (*цільовий, стимулятивний, змістовий, операційний, контрольо-регулятивний і оцінно-результативний*); комплексу основних методів художньо-естетичного розвитку особистості, професійно адаптованих і розширених для фахівців з видавничої справи і редагування; визначено критерії, показники та рівні художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва; введено до поняттєво-категоріального апарату поняття «культурознавча компетентність майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування» та «художньо-естетичне сприймання в майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування»;

- *уточнено* зміст понять: «образотворче мистецтво», «засоби образотворчого мистецтва», «культурознавча компетентність майбутнього фахівця» та «художньо-естетичне сприймання особистості» в педагогічному контексті;

- *подальшого розвитку* набула методика підготовки фахівця з видавничої справи і редагування; формування культурознавчої компетентності майбутнього фахівця; теорія художньо-естетичного сприймання в контексті підготовки майбутнього фахівця.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці й апробації спецкурсу «Образотворчі засоби в діяльності редактора» та методичних вказівок «Образотворчі засоби в діяльності редактора». Матеріали дослідження можуть бути використані у сфері підготовки фахівців з видавничої справи і редагування та підготовки тих фахівців, потенціал яких потребує актуалізації, розвитку художньо-естетичного сприймання зокрема та формування культурознавчої компетентності в цілому; у процесі підвищення художньо-медійної кваліфікації педагогів і професіоналів у закладах, що надають додаткову професійну освіту.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес Київського університету «Східний світ» (довідка № 35-12 від 18.05.2012 р.), Видавничо-поліграфічного інституту Національного технічного університету України «КПІ» (довідка № 1800/34 від 23.08.2012 р.), Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (довідка № 307-12 від 26.11.2012 р.).

Особистий внесок здобувача. У статті, написаній у співавторстві зі З. Донець, автору належить висвітлення сутності, завдань, недоліків і перспектив формування культурознавчої компетентності майбутнього редактора. У дисертації не використовувались ідеї, розробки, що належать співавтору.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження доповідалися на науково-практичних конференціях, семінарах, зокрема *міжнародних* – «Інноваційні підходи до підготовки педагогічних кадрів у контексті Болонського процесу» (Чернівці, 2005), «Трансформація журналістської освіти: європейський контекст» (Київ, 2005), «Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі» (Київ, 2005), «Мова і культура» (Київ, 2005; 2006), «Простір Арт-терапії: можливості і перспективи» (Київ, 2005; 2006), «Вища освіта України у контексті стандартів європейського освітнього простору» (Київ, 2006), «Друкарство молоде» (Київ, 2007), «Журналістська практика у контексті Болонського процесу» (Київ, 2007), «Студентська наука і практика: моделі трансформації, Болонський процес та розвиток інформаційного простору» (Київ, 2008), «Журналістика – 2009: освітні та наукові проблеми в галузі соціальних комунікацій» (Київ, 2009), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2011); *всеукраїнських* – «Методологія соціального пізнання: здобутки і проблеми» (Запоріжжя, 2005), «Друкарство молоде» (Київ, 2006; 2007), «Творчі та організаційні особливості функціонування сучасного медійного простору» (Тернопіль, 2007), «Видавнича справа в Україні: історія та сучасність» (Київ, 2008); *звітних* – «Видавнича справа в Україні: міст між минулим і майбутнім» (Львів, 2006), «Розвиток інноваційної педагогічної діяльності в умовах полікультурного суспільства» (Сімферополь, 2006); *семінарі* – «Простір арт-терапії: поруч з вами» (Київ, 2005).

Публікації. Основні результати дисертації висвітлено в 14 наукових працях, із них 1 – методичні вказівки, 6 статей у фахових виданнях (1 – у співавторстві); 7 тез у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (221 найменувань, з них –19 іноземною мовою), 9 додатків. Загальний обсяг роботи – 277 сторінок, із них 173 сторінок основного тексту. У дисертації вміщено 10 таблиць і 8 рисунків на 11 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано вибір теми, її актуальність; висвітлено зв'язок з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, задачі, об'єкт, предмет і

методи дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення роботи; наведено дані про апробацію, публікацію і впровадження результатів дисертації.

У першому розділі – **«Формування культурознавчої компетентності майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування засобами образотворчого мистецтва в педагогічній теорії та практиці»** – розкрито стан розробленості питання розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва; уточнено й сформульовано основні поняття теми на підставі науково-теоретичних праць вітчизняних і зарубіжних учених; визначено основні напрями дослідження.

Теоретичний аналіз наукової літератури за темою роботи дав можливість визначити: зміст компетентнісного підходу як провідного в зарубіжному та вітчизняному освітньому середовищі сьогодення. Осмислення й узагальнення компетентності в освітньому просторі культури зробили вітчизняні вчені: Н. Баловсяк, Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Гура, А. Кузьмінський, О. Локшина, В. Луговий, Г. Малик, О. Овчарук, Г. Онкович, О. Онопрієнко, Л. Паращенко, Н. Побірченко, О. Пометун, І. Родигіна, О. Савченко, С. Трубачова, М. Чобітько та ін., а також зарубіжні – Е. Занкова, І. Зимня, Г. Кашкорова, І. Стеценко, М. Уїммер тощо; структура культуркомпетентностей у сучасній педагогічно-філософській теорії, в якій провідним є синтез культурних, професійних і семіотичних складників. Цей напрям висвітлено в педагогічних працях таких дослідників, як: О. Гуренко, Т. Гур'янової, Т. Єжової, О. Кисельової, Т. Колосовської, Н. Конасової, І. Лунюшкіної, М. Мамирбекова, Л. Маслак, О. Никифорової, С. Черепанової. Культурознавчу компетентність теоретично узагальнено у працях Б. Бім-Бада, Б. Кононенко, Ю. Рождественського, А. Флієра. Проблематика її набуття розглядалася прямо й опосередковано в педагогічних роботах вітчизняних авторів, зокрема І. Левченко, О. Мединської, О. Семеног, Т. Ткачук, Г. Черній, і зарубіжних – К. Вознесенського, Ч. Ліяня, Е. Маркаряна, І. Фаліної, Л. Янбулатової; структуру та зміст культурознавчої компетентності майбутнього фахівця, зокрема видавничої справи та редагування. У підґрунтя питання закладено компетентність майбутнього медійника, виділено специфічні компоненти культурознавчої компетентності майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування на підставі вітчизняних педагогічних і соціально-комунікативних досліджень Ю. Бережко-Камінської, О. Жирун, А. Козлової, І. Михайлина, В. Різуна, М. Тимошика, І. Чемерис та ін.; юридично-нормативних документів. Питання вдосконалення культурознавчої освіти й інтеграції образотворчості в освітньо-виховний процес майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування стало об'єктом наукових праць Т. Борко, З. Донець, О. Мельник, С. Фіялки; структуру та зміст художньо-естетичного сприймання особистості, зокрема майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування; узагальнено основні методи розвитку художньо-естетичного сприймання особистості. У педагогічній теорії цей комплекс питань досліджували вітчизняні автори

Х. Джабер, Л. Джигун, І. Зязюн, М. Лещенко, Г. Локарева, Н. Миропольська, О. Музика, О. Олексюк, Л. Побережна, А. Руднева, О. Рудницька, О. Семашко, В. Смікал, М. Стась, Г. Сухорукова, В. Халін, О. Шевнюк, Г. Шевченко та зарубіжні – Г. Біркхоф, Д. Горбачова, П. Еббс, В. Кандинський, Т. Манро, В. Марацман, С. Пеппер, М. Чафчауні; засоби образотворчого мистецтва в художньо-естетичному контексті видавничої справи. Висвітленням питання займались у навчальних працях українські автори Б. Валуєнко, С. Іванов, М. Таранов, Б. Черняков, В. Шевченко та російські – Є. Адамов, А. Королькова, Е. Кузнецов.

Дослідження формування культурознавчої компетентності майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування засобами образотворчого мистецтва як педагогічної проблеми виявило наукову увагу педагогів до культурознавчої компетенції майбутнього фахівця та її формування засобами образотворчого мистецтва в аспекті лінгвістичної підготовки. Серед основних засобів образотворчого мистецтва як педагогічних науковцями виділено релігійні та пейзажні твори живопису суто російських художників, а також мистецтвознавчий вербальний текст. У педагогічній методиці широко використовується культурознавчий комплекс дисциплін, у якому художньо-естетичні є провідними. З'ясовано, що використовувані ключові поняття в педагогічному термінополі перебувають на етапі становлення чи розвитку. Вичленені структурні та змістові їх компоненти сприяли уточненню понять «образотворче мистецтво» як естетичної категорії культури, що має бінарну сутність: високий рівень майстерності у процесі, результаті діяльності та художній образ як увиразник метафоричного освоєння дійсності митцем у художній творчості. Образотворче мистецтво позначене антиномією (чуттєве–раціональне, індивідуальне–соціальне, оригінальне–типове, ідеальне–реальне т. ін.) і втілює все те, що є ціннісним, важливим для людини та суспільства в пізнанні, вираженні, зображенні та відображенні. Воно обслуговує функції культури. Структура образотворчого мистецтва динамічна. До найбільш усталених варіантів класифікації його видів належать: витончені та механічні/утилітарні/корисні; динамічні та статичні; просторові/ пластичні, часові та просторово-часові; зорові, слухові, дотикові, нюхові та синестезія тощо. Реалізується образотворче мистецтво засобами художніх мов живопису, графіки, скульптури, архітектури, худфотografії, декоративно-прикладного мистецтва, театру, кіномистецтва, художньої літератури, музики, хореографії т. ін.; «засоби образотворчого мистецтва» як формотворчі елементи образу, що забезпечують метафоричне освоєння дійсності митцем у художній творчості. Серед засобів образотворчого мистецтва, що об'єднують різні його види, такі: метафора, символ, композиція, пропорція, метро-ритм, лінія, формат простору, масштаб, мотив, тон, лінія, стиль, стилізація, контраст, нюанс, імітація, художня деталь, акцент тощо. Акцентовано увагу на засоби просторових видів образотворчого мистецтва, що застосовують у художньому оформленні друкованого видання. Введено до понятійного апарату поняття *«культурознавча компетентність майбутнього фахівця з видавничої справи і*

редагування» як ключової його компетентності, що має характер інтегрованого, динамічного утворення результатів навчальної підготовки. Культурознавча компетентність майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування свідчить про рівень загальнокультурних і профкультурних якостей (мотивація, здібності, знання, уміння, навички, досвід тощо) його потенціалу стосовно до гуманітарних (художньо-естетичних, наукових, філософських та ін.) і проффункціональних (художнього, літературного, технічного редагування; організації видавничого процесу та ін.) напрямів. Застосовується в різних іпостасях життєдіяльності (особистісній, культурній, професійній, громадянській) шляхом засобів вербальних (слів, синтаксису та ін.) і невербальних (художніх, Брайля та ін.) мов комунікації для успішної культурно-професійної реалізації.

Висвітлення питання розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва: педагогічний досвід дозволило узагальнити кількісний аналіз програмно-методичних документів кафедр видавничої справи та редагування чотирьох ВНЗ України. Це виявило недостатній уміст дисциплін художньо-естетичного комплексу та динамічний їх характер у навчальних планах підготовки майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування; диспропорційність відведеного часу на художньо-естетичні дисципліни (>12 %) щодо нехудожніх – на користь останніх. Наголошено, що такі особливості визначають необхідність розширення діапазону художньо-естетичних дисциплін і таку міждисциплінарність, яка інтегруватиме мистецтво у педагогічний простір підготовки фахівця з видавничої справи і редагування.

На підставі визначення культурознавчої компетентності майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування, де невід’ємними складовими є художньо-естетичні якості, що забезпечуються засобами художніх мов комунікації, а також виявлення недостатнього вмісту художньо-естетичних дисциплін у профпідготовці спрямовано наукову увагу на дослідження та розробку методики художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва. Розроблено поняття *«художньо-естетичне сприймання в майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування»* як процес і результат художньо-естетичного освоєння ним дійсності засобами художніх мов комунікації в контексті професійної підготовки. Зміст поняття має інтегративно-динамічний характер і передбачає застосування потенціалу з індивідуально-психологічних, художньо-культурних якостей. Провідними якостями є: художньо-культурна грамотність, мотивація до об’єктів художнього сприймання, здібності та вміння висловити художньо-естетичне судження. Вони свідчать про рівень розвитку художньо-естетичного напряму культурознавчої компетентності в майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування. Метою є успішна художньо-культурна та культурно-професійна його реалізація.

У другому розділі – «**Методика розвитку художньо-естетичного сприймання в контексті формування культурознавчої компетентності майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування засобами образотворчого мистецтва**» – окреслено загальну методику й основні методи розвитку художньо-естетичного сприймання; критерії, показники та рівні розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування; висвітлено результати діагностики сформованості їхнього художньо-естетичного сприймання; обґрунтовано необхідність розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування; розроблено методику розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва.

Розкрито питання педагогічних методів розвитку художньо-естетичного сприймання в особистості через комплекс заходів. Визначено загальну методику дослідження на підставі праці В. Шейко, Н. Кушнарєнко: термінологічний, системно-діяльнісний, пізнавальний і моделювання методи. На їх підставі було поетапно дібрано, впорядковано та використано конкретні методи та засоби дослідження розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва. До *основних етапів* належать: *підготовчий* (перевірка вмісту культурознавчого та художньо-естетичного дисциплінарного забезпечення в підготовці фахівців з видавничої справи і редагування; проектування критеріїв, показників і рівнів розвитку їхнього художньо-естетичного сприймання; поділ учасників експерименту на контрольну та експериментальну групи; визначення основних методів розвитку художньо-естетичного сприймання особистості); *констатувальний* (проведення початкової діагностики розвитку художньо-естетичного сприймання студентів контрольної та експериментальної груп); *проектувальний* (моделювання змісту, структури та методів спецкурсу «Образотворчі засоби в діяльності редактора»); *формувальний* (реалізація спецкурсу в природних умовах підготовки фахівців з видавничої справи і редагування та моніторинг навчально-виховної діяльності в експериментальній групі); *підсумковий* (проведення кінцевої діагностики розвитку художньо-естетичного сприймання студентів контрольної та експериментальної груп).

Здійснено початкову діагностику розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування на підставі триєдиної сутності художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування, комплексу критеріїв, показників і рівнів. Серед *критеріїв* виділено такі: мотивація до об'єктів художнього сприймання, художньо-культурна грамотність, художньо-естетичне судження. Критерії уточнено в *показниках*: критерій мотивації до об'єктів художнього сприймання (потреби, цінності й емоційно-чуттєві реакції на художньо-

естетичні об'єкти, що увиразнені у ставленні); критерій художньо-культурної грамотності (знання художньо-історичних стилів, композицій, кольорових гам, типографічних засобів); критерій художньо-естетичного судження (знання й уміння оцінювати концепцію та засоби художнього оформлення видання, використовуючи шаблонні та творчі методи). Виділено такі *рівні*: високий, середній і низький. Тим самим створено комплексне підґрунтя для проведення як початкової, так і кінцевої діагностик експерименту. Результати початкової діагностики виявили низький рівень за критерієм художньо-естетичного судження; середній – за критерієм художньо-культурної грамотності та достатньо високий рівень за критерієм мотивації до об'єктів художнього сприймання. Тож увиразнено *доцільність розвитку* художньо-естетичного сприймання передусім в аспектах художньо-історичних стилів; графічних засобів; художньо-естетичного судження при оцінці оформлення друкованих видань.

Аналіз психологічно-педагогічної літератури дав можливість виділити *основні методи* розвитку художньо-естетичного сприймання особистості, в тому числі майбутнього фахівця. Серед них: узгодження естетично-освітніх засад із культурно-суспільними запитами, професійна цілеспрямованість підготовки; перевірка розробленої методичної моделі в реальному педагогічному процесі, в основу якого покладено системно-послідовний підхід із принципами компетентнісного формування особистості, поєднання інтелектуальних і почуттєвих засобів її розвитку; врахування чуттєвої готовності особистості сприймати естетичний матеріал; суб'єкт-суб'єктні взаємини викладача зі студентом; художньо-культурна міждисциплінарність; доцільний добір дидактичного матеріалу; позитивна мотивація до об'єктів художнього сприймання; інтеграція образотворчого мистецтва у профосвіту в цілому та сприймання художніх творів зокрема; використання позааудиторних можливостей ВНЗ; активізація творчих сил, уяви особистості під час лекційних, практичних занять і його самостійної роботи.

Питання методики розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва розглянуто як на підставі результатів умісту програмно-методичного забезпечення, початкової діагностики, загальних методів розвитку художньо-естетичного сприймання особистості, так і аналізу науково-педагогічної та професійно-навчальної літератури підготовки фахівців з видавничої справи і редагування. Констатовано недостатню наукову увагу до художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування. Розроблено авторську методику художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва (рис. 1), яка лягла в основу спецкурсу «Образотворчі засоби в діяльності редактора». У її *засади* включено: триєдина сутність художньо-естетичного сприймання – мотивація до об'єктів художнього

сприймання, художньо-культурна грамотність і художньо-естетичне судження; комплекс основних методів художньо-естетичного розвитку особистості, предметно адаптованих і розширених для фахівців з видавничої справи і редагування. До *основних логічно-структурних компонентів* методики належать: цільовий, стимулятивний, змістовий, операційний, контрольно-регулятивний і оцінно-результативний. Цільовий компонент функціонально поєднує мету із завданнями курсу. Стимулятивний компонент передбачає такий комплекс психологічно-педагогічних методів, що активізує майбутніх фахівців адекватно розрізняти, засвоювати та використовувати художньо-естетичну інформацію професійного характеру. Змістовий компонент забезпечує сфокусування на предметній інформації, що міститься в тематичному комплексі курсу. До провідних тематичних напрямів належать: уточнення поняття «образотворче мистецтво» на сучасному етапі розвитку; використання художньо-естетичної інформації редактором у контексті культури; діапазон образотворчих засобів оформлення друкованих видань; юридично-правова база образотворення та взаємозв'язок редактора з автором-митцем. Комплекс методів операційного компонента має інтегрований індивідуально-груповий і теоретично-практичний характер. Використовуються загальні та специфічні методи, що реалізовано в конкретних педагогічних формах. *Специфічними методами* розвитку художньо-естетичного сприймання в авторській методиці є професійно зумовлена художньо-культурна міждисциплінарність; інтегрування просторових видів образотворчого мистецтва і сприймання їх художніх творів, діапазону засобів у контексті професійного функціоналу; критичний аналіз юридично-нормативної бази з питань створення, зберігання та функціонування художніх творів; системний аналіз психологічного портрета автора-митця і форм співпраці його з редактором тощо. До *основних педагогічних форм* належать: 1) інтерактивні лекції: лекція-полілог, -дискусія, -візуалізація (мультимедійна презентація; екскурсія в художньо-культурному середовищі, демонстрація художньо-дидактичного матеріалу), -моделювання профситуацій тощо; 2) художньо-естетичні практикуми: доповідь, презентація, ділова гра тощо; 3) художньо-естетична самоосвіта: вивчення літератури, відвідування художньо-культурних закладів, художньо-естетична практика. Для реалізації мети використано дидактичні матеріали: поліграфічні репродукції, оригінали творів образотворчого мистецтва, художньо-літературні тексти; сайти галерей, освітньо-виховні сайти художнього профілю, блоги мистецтвознавців, культурознавців тощо. Основними методами контрольно-регулятивного компонента є обсерваційний метод (пряме, опосередковане спостереження) за студентами в навчально-виховному процесі, опитування їх (індивідуальне та групове) на підставі розроблених контрольних запитань з курсу, а також зворотний зв'язок, консультування тощо. Оцінно-результативний компонент виражено в методах оцінювання сумарності результатів поетапних досягнень студента: його навчально-професійної, наукової, художньо-творчої діяльності. Бралися до уваги якісні та кількісні показники. Для цього використано кредитно-модульну систему навчання.

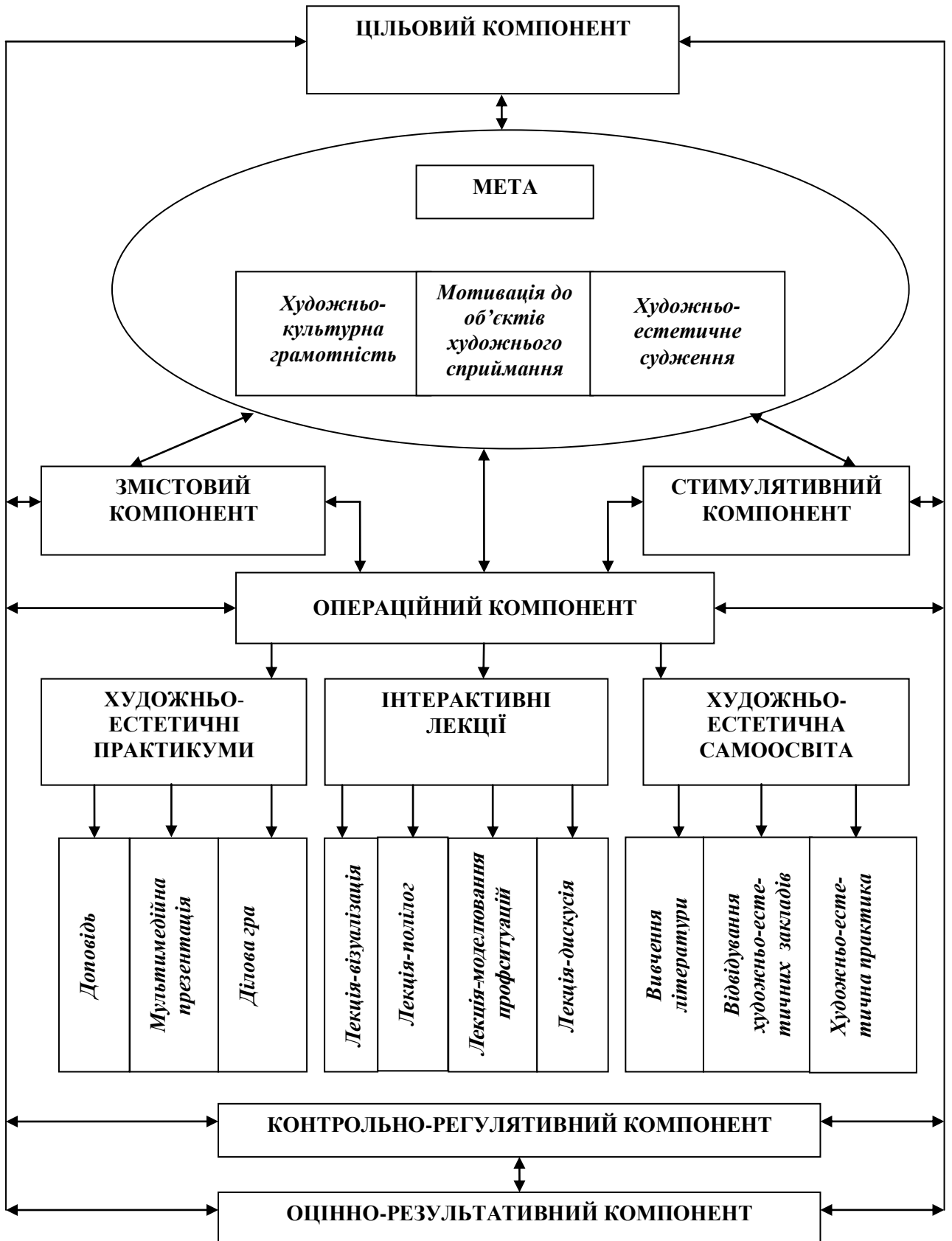

Рис. 1. Методика розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності авторської методики розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва» – описано процес підготовки та реалізації спецкурсу «Образотворчі засоби в діяльності редактора» на формувальному етапі експерименту; здійснено порівняльний аналіз кількісних результатів початкової та кінцевої діагностик розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування на констатувальному та підсумковому етапах експерименту.

Висвітлено питання реалізації методики розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва шляхом розкриття продуктивності конкретних методів і образотворчих засобів спецкурсу в процесі розвитку художньо-естетичного сприймання у студентів експериментальної групи. За допомогою визначеної методики було обстежено експериментальну (138 ос.) та контрольну (144 ос.) групи студентів.

На початку впровадження авторського спецкурсу «Образотворчі засоби в діяльності редактора» зацентовано на метод спільного досвіду, що забезпечило суб'єкт-суб'єктний зв'язок, виявило стереотипи та створило підґрунтя для сприймання нового матеріалу; у подальшому застосовано проблемно-навчальний, знаннєвий і асоціативний методи роботи з образотворчими засобами, що активізувало інтелектуальні, емпатійні та творчі здібності студентів; на передостанньому етапі вжито аналітично-чуттєві, проектувальні методи та ділової гри, що дозволило майбутнім фахівцям розширити методичну базу пізнання та перетворювати естетичну інформацію, доцільно використовуючи образотворчі засоби; на завершення застосовано метод зворотного зв'язку для удосконалення змісту та методів спецкурсу. У результаті апробування авторської методики виявлено зростання рівнів розвитку якісних і кількісних характеристик художньо-естетичного сприймання в досліджених студентів за комплексом критеріїв і показників дослідження.

Вірогідність результатів дослідження забезпечується теоретичним обґрунтуванням вихідних позицій і підтверджується кількісною та якісною обробкою експериментальних даних із використанням методів математичної статистики.

Висвітлено питання аналізу результатів педагогічного експерименту розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва: зіставлено кількісні результати початкової та кінцевої діагностик (табл. 1).

Порівняльний аналіз статистичних даних за критеріями розвитку художньо-естетичного сприймання в експериментальній і контрольній групах до та після формувального експерименту

Критерії	Рівні	Експериментальна група (138 ос.)				Контрольна група (144 ос.)			
		ДО		ПІСЛЯ		ДО		ПІСЛЯ	
		осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Мотивація до об'єктів художнього сприймання	високий	41	30	50	36	33	23	33	23
	середній	76	55	81	59	76	53	82	57
	низький	21	15	7	5	35	24	29	20
художньо-культурна грамотність	високий	0	0	11	8	0	0	3	2
	середній	10	7	50	36	30	21	33	23
	низький	128	93	77	56	114	79	108	75
художньо-естетичне судження	високий	0	0	7	5	0	0	0	0
	середній	6	4	30	22	35	24	37	26
	низький	132	96	101	73	109	76	107	74

За даними таблиці 1 можна констатувати, що в контрольній групі, до навчального плану якої не було включено спецкурс «Образотворчі засоби в діяльності редактора», низький рівень зменшився у середньому на 4 %, середній рівень підвищився у середньому на 2 %, а високий – лише у середньому на 0,6 %. Отже, відбулися несуттєві зміни в загальному рівні художньо-естетичного сприймання респондентів. Натомість прослідковуються значні позитивні зрушення в експериментальній групі стосовно критеріїв мотивації до об'єктів художнього сприймання, художньо-культурної грамотності й художньо-естетичного судження. Так, значно збільшилася кількість студентів із середнім рівнем: художньо-культурна грамотність – на 29 %; художньо-естетичне судження – на 18 %; натомість зменшилась кількість тих студентів, що мали низький рівень: у середньому на 23 %. Найвідчутніше це проявилось стосовно художньо-культурної грамотності – на 37 %. Високий рівень також підвищився за усіма критеріями в середньому на 6 %. Найвиразніше збільшився показник високого рівня художньо-культурної грамотності – на 8 %. Отримані експериментальні дані свідчать про результативність авторської методики розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає підстави зробити такі висновки відповідно до поставлених завдань:

1. Здійснено системний аналіз наукової літератури з теми в педагогічній теорії та практиці. Виявлено наукову увагу педагогів до культурознавчої компетенції майбутнього фахівця та її формування засобами образотворчого мистецтва в аспекті лінгвістичної підготовки. Серед основних засобів образотворчого мистецтва науковці виділяють релігійні та пейзажні твори живопису суто російських художників і мистецтвознавчий вербальний текст.

2. Уточнено зміст і структуру понять «образотворче мистецтво» як естетичної категорії культури, що має бінарну сутність: високий рівень майстерності у процесі, результаті діяльності та художній образ як увиразник метафоричного освоєння дійсності митцем у художній творчості. Образотворче мистецтво позначене антиномією (чуттєве–раціональне, індивідуальне–соціальне, оригінальне–типове; ідеальне–реальне т. ін.) і втілює все те, що є ціннісним для людини та суспільства в пізнанні, вираженні, зображенні та відображенні. Воно обслуговує функції культури. Структура образотворчого мистецтва динамічна. До найбільш усталених варіантів класифікації його видів належать: витончені та механічні/ утилітарні/ корисні; динамічні та статичні; просторові/ пластичні, часові та просторово-часові; зорові, слухові, дотикові, нюхові та синестезія тощо. Реалізується образотворче мистецтво засобами художніх мов живопису, графіки, скульптури, архітектури, худфотোগрафії, декоративно-прикладного мистецтва, театру, кіномистецтва, художньої літератури, музики, хореографії т. ін., «засоби образотворчого мистецтва» як формотворчі елементи образу, що забезпечують метафоричне освоєння дійсності митцем у художній творчості. Серед засобів образотворчого мистецтва, що об'єднують різні його види, такі: метафора, композиція, пропорція, метро-ритм, лінія, формат простору, масштаб, мотив, тон, стиль, стилізація, контраст, нюанс, імітація, художня деталь, акцент тощо. Сформульовано поняття «культурознавча компетентність майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування» як ключової його компетентності, що має характер інтегрованого, динамічного утворення результатів навчальної підготовки. Культурознавча компетентність майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування свідчить про рівень загальнокультурних і профкультурних якостей (мотивація, здібності, знання, уміння, навички, досвід т. ін.) його потенціалу стосовно до гуманітарних (художньо-естетичних, наукових, філософських т. ін.) і проффункціональних (художнього, літературного, технічного редагування; організації видавничого процесу т. ін.) напрямів. Застосовується в різних іпостасях життєдіяльності (особистісній, культурній, професійній, громадянській) шляхом засобів вербальних (слів, синтаксису т. ін.) і невербальних (художніх, Брайля т. ін.) мов комунікації для успішної культурно-професійної реалізації. Поняття «художньо-естетичне сприймання в майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування» – це процес і результат художньо-естетичного освоєння ним дійсності засобами художніх мов комунікації в контексті професійної підготовки. Зміст поняття має інтегративно-

динамічний характер і передбачає застосування потенціалу з індивідуально-психологічних, художньо-культурних якостей. Провідними якостями є: художньо-культурна грамотність, мотивація до об'єктів художнього сприймання, здібності та вміння висловити художньо-естетичне судження. Вони свідчать про рівень розвиненості художньо-естетичного напряму культурознавчої компетентності в майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування. Метою є успішна художньо-культурна та культурно-професійна його реалізація.

3. Окреслено методику розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва: виявлено загальну методику й основні методи розвитку художньо-естетичного сприймання в особистості. На цій основі змодульовано авторську методику розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва. Авторську методику втілено в спецкурсі «Образотворчі засоби в діяльності редактора» та забезпечено методичними вказівками.

4. Експериментально перевірено ефективність авторської методики розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва. Шляхом моніторингу навчально-виховної діяльності формувального експерименту та зіставлення результатів початкового та кінцевого зрізів констатувального та підсумкового етапів експерименту виявлено позитивну динаміку рівнів якісних і кількісних характеристик за комплексом критеріїв і показників дослідження.

Урахування основних наукових результатів дисертаційного дослідження, вітчизняного та світового досвіду, а також потреб сучасного розвитку освіти в Україні дає підстави запропонувати практичні рекомендації на таких рівнях:

- *державному* (створити державну комісію з дослідження інтеграції художньо-естетичних дисциплін у ВНЗ нехудожнього профілю);
- *організаційно-методичному* (оновити навчальні плани підготовки майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування шляхом розширення діапазону художньо-естетичних дисциплін; оптимізувати зміст навчальної літератури культурознавчого змісту відповідно до професійних потреб);
- *організаційно-адміністративному* (створити, зокрема на кафедрах видавничої справи та редагування, художньо-естетичні лабораторії як методичні підрозділи з відповідним матеріальним забезпеченням, інформаційним ресурсом для проведення художньо-естетичних практикумів і здійснення навчальних проектів естетично-професійного змісту; призначити штатного викладача, який би педагогічно скеровував і допомагав у роботі запрошеним експертам; проводити періодичні майстер-класи, курси підвищення кваліфікації з художньо-естетичної проблематики для викладацького складу; сприяти відвідуванню занять із художньо-естетичних дисциплін студентами інших напрямів підготовки; створити міжуніверситетський координаційний центр (віртуальний) з накопичення, упорядкування та поширення інформаційної бази з науково-педагогічними, програмно- і навчально-методичними

інноваційними матеріалами стосовно до проблематики формування культурознавчої компетентності майбутніх фахівців, а також експертної бази для підтримки науково-практичних ініціатив, координації експериментів зарубіжних і вітчизняних науковців-педагогів у реальному освітньому процесі та об'єктивнішого рецензування);

– *теоретико-педагогічному* (удосконалювати зміст і структуру курсу «Образотворчі засоби в діяльності редактора» шляхом обґрунтованих корективів і доповнень, а також розробляти нові художньо-естетичні курси для втілення інтеграції мистецтва в освітній процес вищої школи; розробити моделі моніторингу розвитку художньої культури студентів);

– *практичному* (впровадити в інших ВНЗ авторську методика, що втілена в спецкурсі «Образотворчі засоби в діяльності редактора» та методичних вказівках до нього).

Розроблена авторська методика має варіативний характер і є поліфункціональною. Запропоновано її використовувати насамперед у підготовці майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування для розвитку художньо-естетичних якостей у контексті формування їхньої культурознавчої компетентності. Окремі положення авторської методики будуть корисними майбутнім фахівцям інших спеціальностей, де в потребі є художньо-естетичний розвиток зокрема та формування культурознавчої компетентності майбутнього фахівця в цілому.

Проведене дослідження не претендує на вичерпне розв'язання наукової проблеми. Перспективним напрямом подальшого дослідження є: розвиток художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування інтерактивними засобами часових мистецтв т. ін.; формування, становлення та розвиток інших компонентів культурознавчої компетентності в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Методичні рекомендації

1. Бобренко Р. В. Образотворчі засоби в діяльності редактора : методичні вказівки до виконання індивідуальних завдань і самостійної роботи для студентів спеціальності 7.030203 «Видавнична справа та редагування» / ВПІ НТУУ «КПІ»; уклад. Р. В. Бобренко. – К. : ВПІ НТУУ «КПІ», 2012. – 64 с.

Наукові статті у фахових виданнях

2. Бобренко Р. В. Необхідність образотворчих засобів у фаховій підготовці редакторів / Р. В. Бобренко // Вища освіта України, 2005. – № 4 (14). – С. 107–111.

3. Бобренко Р. В. Сучасні тенденції розширення терміна «образотворче мистецтво» у вітчизняному освітньому просторі / Р. В. Бобренко // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2005. – № 3. – С. 54–56.

4. Бобренко Р. В. Інтеграція мистецтва та освіти: розширення семантики терміна «образотворче мистецтво» / Р. В. Бобренко // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. – Чернівці : Рута, 2006. – Вип. 299. – С. 14–22. – (Серія: Педагогіка та психологія).

5. Бобренко Р. В. Проблема цілісного формування культурознавчої компетентності у майбутніх фахівців-редакторів / Р. В. Бобренко, З. Ф. Донець // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2007. – № 4. – С. 19–22.

6. Бобренко Р. В. Образотворче мистецтво та його засоби в освітньому забезпеченні культурознавчої компетентності майбутніх редакторів / Р. В. Бобренко // Проблеми освіти: наук. зб. – К. : Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОНмолодьспорту України, 2011. – Вип. № 68. – С. 138–145.

7. Бобренко Р. В. Теоретичні засади навчальної програми спецкурсу «Образотворчі засоби в діяльності редактора» в контексті формування культурознавчої компетентності / Р. В. Бобренко // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору : теорет. та наук.-метод. часопис / ІВО АПН України. – К. : Гнозис, 2011. – Т. IV (29). – Додаток 2 до № 3. – С. 38–50.

Наукові статті та тези доповідей у збірниках матеріалів конференцій

8. Бобренко Р. В. Переосмислення змісту терміна «образотворче мистецтво» в сучасних реаліях гуманістичної освіти / Р. В. Бобренко // Мова і культура : наукове вид. – К. : Вид. Дім Дмитра Бураго, 2005. – Вип. 8. – Т. III. – Ч. 1. – С. 273–279.

9. Бобренко Р. В. Розширене уявлення про термін «образотворче мистецтво» і його застосування в освіті / Р. В. Бобренко // Методологія соціального пізнання: здобутки й проблеми : матеріали Всеукр. наук.-теор. конф., 25 трав. 2005 р. – К. – Запоріжжя : Просвіта, 2005. – С. 240–242.

10. Бобренко Р. В. Взаємозв'язок образотворчого мистецтва, редактора та суспільства / Р. В. Бобренко // Друкарство молоде : доповіді 6-ої Міжнар. наук.-техн. конф. студентів і аспірантів. – К. : ВПК «Політехніка», 2006. – С. 319–322.

11. Бобренко Р. В. Освітні модулі образотворчих мистецтв у підготовці редакторів: роль художньої образно-символічної інформації у формуванні професійної культурознавчої компетентності / Р. В. Бобренко // Мова і культура : наук. вид. – К. : Вид. Дім Дмитра Бураго, 2007. – Вип. 9. – Т. XI (99). – С. 212–218.

12. Бобренко Р. В. Художня образно-символічна інформація як засіб формування культурознавчої компетентності майбутніх редакторів / Р. В. Бобренко // Ученые записки : науч. журнал. – Симферополь : Крымский республиканский институт последипломного педагогического образования, 2007. – № 6. – С. 124–127.

13. Бобренко Р. В. Суспільні потреби в освітньому потенціалі образотворчих мистецтв у формуванні культурно-компетентного редактора / Р. В. Бобренко // Видавнича справа в Україні: історія та сучасність : Перша Всеукр. студ. наук. конф., 29-30 берез. 2007 р. : доповіді. – К., 2007. – С. 84–91.

14. Бобренко Р. В. Формування редакторів майбутнього: образотворча складова культурознавчої підготовки / Р. В. Бобренко // Друкарство молоде : 7-а Міжнар. наук.-техн. конф. студентів і аспірантів : тези доп. – К. : ВПК «Політехніка», 2007. – С. 246–248.

АНОТАЦІЇ

Бобренко Р. В. Формування культурознавчої компетентності майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування засобами образотворчого мистецтва. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Переяслав-Хмельницький, 2013.

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням формування культурознавчої компетентності майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування засобами образотворчого мистецтва.

У роботі здійснено науково-педагогічний аналіз проблеми в теорії та практиці професійної підготовки майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування. Уточнено поняття «образотворче мистецтво», «засоби образотворчого мистецтва»; введено до категоріального апарату поняття «культурознавча компетентність майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування» та «художньо-естетичне сприймання в майбутнього фахівця з видавничої справи і редагування». Обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено ефективність авторської методики розвитку художньо-естетичного сприймання в майбутніх фахівців з видавничої справи і редагування в контексті формування їхньої культурознавчої компетентності засобами образотворчого мистецтва, що втілена у спецкурсі «Образотворчі засоби в діяльності редактора».

Ключові слова: культурознавча компетентність, майбутній фахівець з видавничої справи і редагування, художньо-естетичне сприймання, засоби образотворчого мистецтва, методика розвитку художньо-естетичного сприймання.

Бобренко Р. В. Формирование культуроведческой компетентности будущих специалистов по издательскому делу и редактированию средствами изобразительного искусства. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды», Переяслав-Хмельницкий, 2013.

В диссертации осуществлено исследование развития художественно-эстетического восприятия у будущих специалистов по издательскому делу и редактированию в контексте формирования их культуроведческой компетентности средствами изобразительного искусства. Уточнены дефиниции основных понятий: «изобразительное искусство», «средства изобразительного искусства»; сформулированы понятия «культуроведческая компетентность будущего специалиста по издательскому делу и редактированию», «художественно-эстетическое восприятие у будущего специалиста по издательскому делу и редактированию». Разработана и экспериментально апробирована авторская методика художественно-эстетического восприятия у будущих специалистов

издательского дела и редактирования в контексте формирования их культуроведческой компетентности средствами изобразительного искусства. Она воплощена в спецкурсе «Изобразительные средства в деятельности редактора». В методику включено: триединая сущность художественно-эстетического восприятия – мотивация к объектам художественного восприятия, художественно-культурная грамотность и художественно-эстетическое суждение. Выделены логико-структурные компоненты: целевой, стимулятивный, содержательный, операционный, контрольно-регулирующий и оценочно-результативный. В авторскую методику включены основные методы художественно-эстетического развития личности, профессионально адаптированные и расширенные для будущих специалистов по издательскому делу и редактированию. Специфическими методами и средствами развития художественно-эстетического восприятия в авторской методике являются профессионально обусловленная художественно-культурная междисциплинарность, интегрирование пространственных видов изобразительного искусства в учебный процесс, восприятие их произведений и диапазона изобразительных средств в контексте редакторского функционала. Выделены основные педагогические формы: 1) интерактивные лекции; 2) художественно-эстетические практикумы; 3) художественно-эстетическое самообразование.

Исследование проводилось в условиях профессиональной подготовки будущих специалистов по издательскому делу и редактированию на методологических принципах: системности, терминологичности, познавательности и моделирования путем экспериментальной поэтапности. К основным этапам относятся: подготовительный; констатирующий; проектировочный; формирующий; суммирующий. Отмечена положительная динамика уровней качественных и количественных характеристик при сравнении результатов учебно-воспитательного процесса и экспериментальных срезов, что свидетельствует об эффективности авторской методики.

Определена методика успешного развития художественно-эстетического восприятия у будущих специалистов по издательскому делу и редактированию в контексте формирования их культуроведческой компетентности средствами изобразительного искусства: согласование эстетически-образовательных принципов с культурно-общественными запросами, профессиональная целенаправленность подготовки; проверка разработанной методической модели в реальном педагогическом процессе, в основу которого положен системный и последовательный подходы с принципами компетентностного формирования личности, сочетание интеллектуальных и чувственных средств ее развития, учет чувственной готовности личности воспринимать эстетический материал; использование внеаудиторных эстетических возможностей вуза; активизация творческих сил и воображения личности во время лекционных, практических занятий и ее самостоятельной работы; профессионально обусловленная художественно-культурная междисциплинарность; профессионально целесообразный подбор дидактического материала; положительная мотивация к художественно-эстетическим объектам; интегрирование пространственных видов изобразительного искусства в учебный процесс, восприятие и использование их

произведений, диапазона изобразительных средств в контексте проффункционала; юридически-нормативная база по вопросам создания, хранения и функционирования художественных произведений, анализ психологического портрета автора-художника и форм сотрудничества его с редактором и т.д.

Ключевые слова: культуроведческая компетентность, будущий специалист по издательскому делу и редактированию, художественно-эстетическое восприятие, средства изобразительного искусства, методика развития художественно-эстетического восприятия.

Bobrenko R.V. Formation of culturological competence in prospective specialists in publishing and editing by means of visual art. – Manuscript copyright.

Dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences, speciality 13.00.04 - Theory and methodology of professional education. - Hryhoriy Skovoroda Pereyaslav-Khmelnitskyi State Pedagogical University, Pereyaslav-Khmelnitsky, 2013.

The thesis is a theoretical and experimental research on cultural competence formation in prospective specialists in publishing and editing by means of visual art. The scientific and pedagogical analysis of problem in theory and practice of professional training of prospective specialists in publishing and editing was carried out. The concepts of "visual art", "means of visual art" were specified. Concepts of "cultural competence of prospective specialists in publishing and editing" and "artistic and aesthetic perception of prospective specialists in publishing and editing" were introduced to the categorical apparatus. The thesis substantiated, elaborated and experimentally verified the effectiveness of the author's method of development of artistic and aesthetic perception of future specialists in publishing and editing in the context of their cultural competence formation by means of visual art that is applied in the special course "Visual tools in editor's work".

Keywords: culturological competence, prospective specialist in publishing and editing, artistic and aesthetic perception, means of visual art, methodology of development of artistic and aesthetic perception.